Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Л. С. Дранус, О. Ю. Стоян

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
з дисципліни
«МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»
для студентів спеціальності 073 «Менеджмент»

Методичні рекомендації

Випуск 356

ЧНУ
ВИДАВНИЦТВО
Миколаїв – 2021

УДК 005:001.891(076)
Д 72

Рекомендовано до друку вченою радою Чорноморського національного університету імені Петра Могили (протокол № 7 від 30 серпня 2021 р.).

Рецензент:
Бялковська О. – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту, публічного управління та адміністрування Подільського державного аграрно-технічного університету.

Д 72

Дранус Л. С. Методичні рекомендації з дисципліни «Методологія наукових досліджень» для студентів спеціальності 073 «Менеджмент» : методичні рекомендації / Л. Ю. Дранус, О. Ю. Стоян. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. – 48 с. (Методична серія ; вип. 356).

Методичні рекомендації містять опис навчальної дисципліни, план семінарських занять з завданнями та допоміжним матеріалом для їх виконання, перелік питань до підсумкового контролю, методи навчання та контролю, критерії оцінювання знань, умінь та навичок студентів, а також рекомендовані джерела інформації. Методичні рекомендації розроблені з метою активізації самостійної роботи полегшення підготовки до аудиторних занять для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 073 Менеджмент.

УДК 005:001.891(076)

© Дранус Л. С., Стоян О. Ю., 2021
© ЧНУ ім. Петра Могили, 2021

ISSN 1811-492X

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни 4
Мета, завдання та результати вивчення дисципліни 5
Програма навчальної дисципліни 7
План семінарських занять 8
Підсумковий контроль 34
Методи навчання 38
Методи контролю 39
Критерії оцінювання знань, умінь та навичок студентів 40
Рекомендовані джерела інформації 41
Додатки 43

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Тренінг-курс Методологія наукових досліджень за фахом	
Галузь знань	07 «Управління та адміністрування»	
Спеціальність	073 Менеджмент	
Спеціалізація (якщо є)		
Освітня програма	Менеджмент Менеджмент в сфері охорони здоров'я в галузі знань «Управління та адміністрування»	
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)	
Статус дисципліни	Нормативна	
Курс навчання	5	
Навчальний рік	2019–2020 н. р.	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	9	3,4
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	3 кредитів / 90 годин	
Структура курсу:	Денна форма	Заочна форма
– лекції	–	
– семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові)	30	14
– годин самостійної роботи студентів	60	76
Відсоток аудиторного навантаження	33 %	16%
Мова викладання	українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)		
Форма підсумкового контролю	залік	

МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Освітньо-професійна програма магістра менеджменту передбачає освітню і науково-дослідну складові. Освітня складова включає в себе фахову підготовку, набуття досвіду застосування її результатів з метою розв'язання складних задач і проблем у сфері менеджменту або у процесі навчання. Науково-дослідна складова має сформувати вміння проведення досліджень та здійснювати інновації за невизначених умов і вимог.

Для забезпечення даних компетентностей випускника освітньо-професійної програми «Менеджмент» спрямований тренінг-курс «Методологія наукового дослідження за фахом», який націлений на формування здатності легко адаптуватися до мінливих умов та знаходити оптимальні рішення проблем через володіння дослідницькими вміннями.

Мета тренінг-курсу: навчити студентів основам методології наукового дослідження за профілем їх майбутньої професії та формування системи знань магістрів з методології, теорії та технології науково-дослідницької діяльності, методичного забезпечення науково-дослідної діяльності, на студентському рівні, на етапах подальших досліджень.

Завдання тренінг-курсу: теоретична підготовка з питань сутності понять і категорій методологій наукових досліджень; формування цілісного уявлення про науково-дослідницький процес; освоєння навичок формування і використання усвідомленої методологічної позиції наукового дослідження; вдосконалення вмінь у галузі наукових досліджень, у здійсненні пошуку й опрацюванні наукової інформації, у формулюванні мети, завдань і висновків дослідження; оформлення результатів наукових досліджень та впровадження їх у практику.

Предметом тренінг-курсу є методологія дослідження конкретних проблем у сфері менеджменту на основі загальнонаукових і емпіричних методичних прийомів, що дає змогу досліджувати економічні і соціальні процеси.

Місце тренінг-курсу у структурно-логічній схемі освітньо-професійної програми другого (магістерського) рівня «Менеджмент». Тренінг-курс «Методологія наукових досліджень за фахом» є обов'язковою компонентою ОП циклу професійної підготовки (нормативні навчальні дисципліни). Вивчення курсу передбачено у першому семестрі 5 курсу та базується на загальних знаннях, отриманих під час опанування фундаментальних та спеціальних дисциплін, що були передбачені протягом навчання за першим (бакалаврським) рівнем підготовки.

Очікувані результати навчання: здатність проведення досліджень на відповідному рівні застосовуючи навички до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в управлінні; аргументувати власну точку зору в дискусії на основі етичних міркувань, соціально відповідально; виявляти здатність до саморозвитку, навчання впродовж всього життя та ефективного самоменеджменту.

Здобувач вищої освіти в результаті вивчення тренінг-курсу

повинен знати:

– цілі та завдання наукових досліджень;

– методологію проведення наукових досліджень в умовах практичної діяльності;

– наукову термінологію й вміти її вірно використовувати;

– особливості проектування та організації експериментів;

– правила оформлення результатів НДР;

повинен вміти:

– застосовувати отримані знання у науково-дослідній роботі для пошуку, накопичення та обробку наукової інформації;

– планувати та організовувати наукові дослідження, обґрунтувати актуальність проблеми дослідження, визначати мету, гіпотезу, об'єкт та предмет дослідження;

– ефективно використовувати сучасну методологію наукового пізнання та новітні методи наукових досліджень для проведення аналізу теоретико-експериментальних даних;

– формулювати висновки та пропозиції відповідно вимог до наукових праць;

– представляти результати наукових досліджень у вигляді наукового звіту, статті або тез доповіді;

– раціонально організовувати наукові дослідження.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Наука і наукове мислення. Роль науки в сучасному світі

Поняття науки та її функції. Наука як феномен – соціальний інститут (співтовариство вчених, сукупність наукових установ і структур наукового обслуговування); результат (наукові знання); процес (наукова діяльність). Передумови виникнення та етапи розвитку науки (стародавній, середньовічний, класичний, неокласичний, постнекласичний етапи розвитку науки, наука сучасного періоду). Критерії науковості та етика науки. ознаки наукового знання: істинність, інтерсуб'єктивність і системність.

Тема 2. Характеристики наукової діяльності. Форми організації наукових знань

Особливості наукової діяльності. Відмінності між індивідуальною та колективною науковою діяльністю. Принципи наукового пізнання (принцип детермінізму, принцип відповідності та принцип субсидіарності (доповнюваності)). Форми організації наукових знань (факт, положення, поняття). Методи утворення наукових понять: логіка, аналіз-синтез, індукція-дедукція, формалізація, ідеалізація.

Тема 3. Засоби та методи наукових досліджень: особливості використання

Засоби наукових досліджень. Матеріальні засоби пізнання спостереження, вимірювання, експерименту. Інформаційні засоби пізнання. Математичні засоби пізнання. Логічні засоби пізнання. Мовні засоби пізнання. Теоретичні методи наукових досліджень (методи-операції, методи-пізнавальні дії). Емпіричні методи наукових досліджень.

Тема 4. Структура наукового дослідження

Загальна структура наукового дослідження. Три основні фази наукового дослідження: проектування дослідження; проведення дослідження; оцінку і самооцінку, рефлексію його результатів. Фаза проектування наукового дослідження (концептуальна стадія, побудова гіпотези, конструювання, технологічна підготовка дослідження). Технологічна фаза наукового дослідження (проведення дослідження та оформлення результатів). Перевірка побудованої наукової гіпотези. Рефлексивна фаза наукового дослідження: елементарна рефлексія; наукова рефлексія; філософська рефлексія. Візуалізація результатів наукового дослідження

Тема 5. Робота з науковою інформацією

Поняття про наукову інформацію. Джерела інформації та їх використання у науково-дослідницькій роботі. Особливості інформаційного по-

шуку при проведенні наукового дослідження. Плагіат та запозичення тексту, правила оформлення посилання на науковий текст. Оформлення бібліографії.

Тема 6. Підготовчий етап наукового дослідження

Вибір теми роботи (актуальність; новизна і перспективність;наявність теоретичної бази; відповідність між складністю теми та особистими можливостями дослідника успішно розкрити і дослідити дану тему; зв'язок теми з конкретними планами і програмами; можливість отримання від впровадження результатів дослідження значного технічного, економічного та соціального ефекту). Формулювання назви наукового дослідження. Визначення мети, завдань, предмета, об'єкта дослідження. Складання плану наукової роботи.

Тема 7. Науковий текст: загальна характеристика та типова структура

Специфіка наукового тексту. Логіка роботи над науковим текстом

Структура наукового тексту (назва, зміст, анотація/резюме, вступ, опис проблеми, аналіз варіантів та обґрунтування власних наукових положень, опис проведеного дослідження й отриманих результатів, висновки та рекомендації, додатки, бібліографія). Загальні вимоги до оформлення наукового тексту

Тема 8. Особливості підготовки, оформлення і захисту студентських наукових робіт

Основні ознаки наукової роботи. Мова та стиль наукової роботи. Визначення мети, завдань, об'єкта й предмета дослідження. Вибір методів дослідження. Опис процесу дослідження. Формулювання висновків. Кваліфікаційна робота магістра як самостійна науково-дослідницька робота (завдання, структура, вимоги та технологія підготовки, захист магістерської роботи)

Тема 9. Апробація та публікація результатів наукового дослідження

Апробація наукових досліджень. Наукова стаття: структура, зміст, вимоги оформлення. Виступ, доповідь, інформаційне повідомлення на семінарах, наукових, науково-практичних конференціях.

Тема 10. Академічна доброчесність.

Поняття академічної доброчесності, її розвиток та становлення в науковому середовищі. Виявлення плагіату та засоби його попередження. Авторські права. Якісні чинники розвитку наукової діяльності

ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Під час вивчення тренінг-курс «Методологія наукових досліджень за фахом» передбачене проведення семінарських занять. На кожному семінарському занятті викладач оцінює опанування теоретичного матеріалу, активність під час обговорення дискусійних питань, уміння формулювати і відстоювати свою точку зору, виконання самостійних та індивідуальних завдань. Підсумковий контроль освоєння дисципліни проводиться у вигляді заліку.

Семінарське заняття № 1.

Тема 1. Наука і наукове мислення. Роль науки в сучасному світі

1.1. Поняття науки та її функції

1.2. Передумови виникнення та етапи розвитку науки

1.3. Критерії науковості та етика науки

Питання для обговорення :

Інтерпретація сутності науки та її функцій

Історичні етапи становлення та розвитку науки

Сучасна наука в світі та Україні її особливості

Поняття наукової роботи здобувачів вищої освіти

Організація наукової роботи у вищому навчальному

Основні критерії науковості

Поняття етики науковця

Практичні завдання:

Завдання 1. Відпрацювання практичної компоненти функції та завдання науки.

Мета виконання завдання:

- закріпити отримані знання про завдання і функції науки;
- набути досвіду виявлення загальних завдань наукового дослідження.

Допоміжний матеріал:

Будь-яке наукове дослідження націлене на вирішення однієї або декількох завдань. До основних завдань науки відносять:

- опис явищ дійсності;
- систематизацію явищ дійсності;
- пояснення явищ дійсності;
- передбачення явищ дійсності.

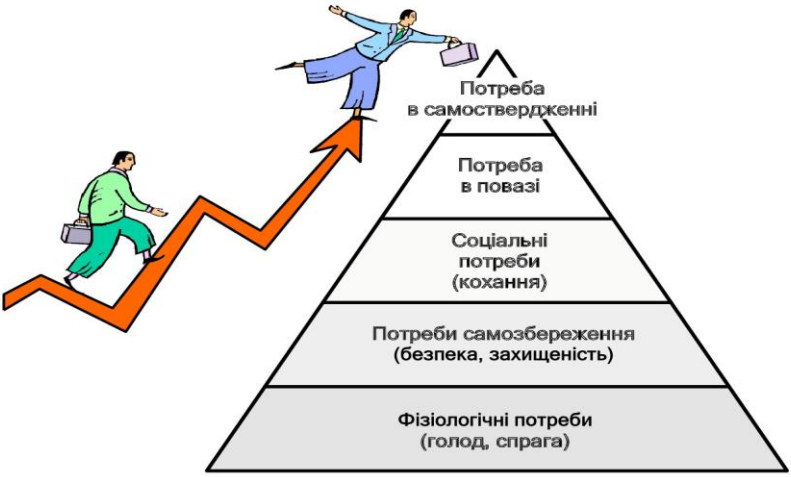

Рис.1. Ієрархія потреб по А. Маслоу

Для прикладу розглянемо відому ієрархію потреб, запропоновану Авраамом Маслоу (рис. 1). Дана ієрархія вирішує завдання систематизації потреб людини: потреби згруповані і проранжовано з точки зору їх важливості. У той же час, ієрархія Маслоу є спробою пояснити, чому в різних ситуаціях людьми рухають різні інтереси. Іншими словами, даний науковий результат вирішує завдання пояснення явищ дійсності. Більш того, за допомогою теорії Маслоу можна прогнозувати поведінку людини на основі інформації про те, які потреби задоволені, а які – ні. Таким чином, ієрархія потреб, запропонована Авраамом Маслоу, вирішує завдання опису, систематизації, пояснення і передбачення явищ. Подібного аналізу корисно піддавати результати всіх досліджень. Правильне визначення того, які завдання вирішує проведене наукове дослідження, дозволяє правильно визначити сферу застосування його результатів.

Завдання

Знайдіть в літературних джерелах опису результатів наукових досліджень. Визначте, на вирішення яких завдань (опису, систематизації, пояснення або передбачення явищ дійсності) спрямований кожен з результатів.

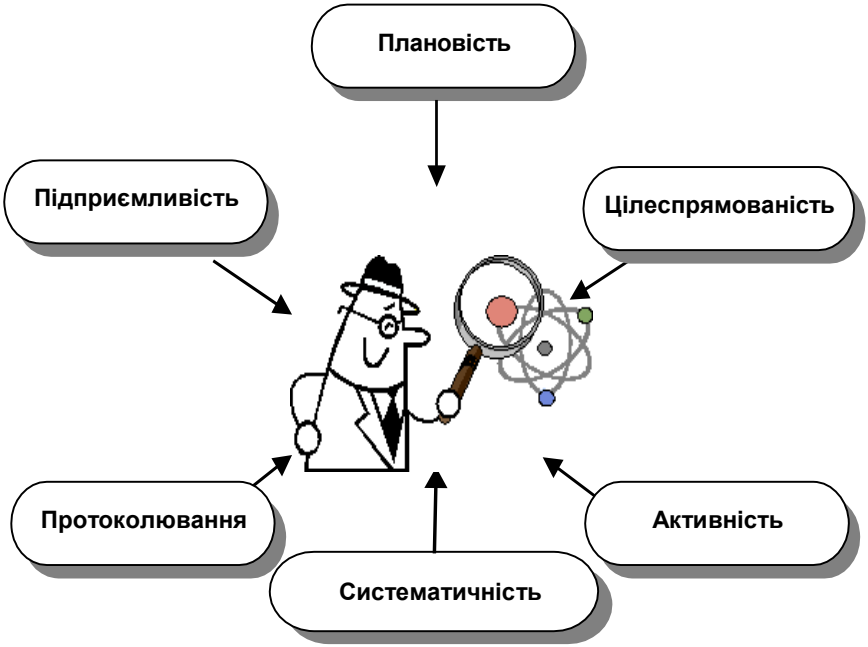

Вимоги до проведення наукових досліджень

Семінарське заняття № 2, 3.

Тема 2. Характеристики наукової діяльності. Форми організації наукових досліджень

2.1. Особливості наукової діяльності

2.2. Принципи наукового пізнання

2.3. Форми організації наукових досліджень

Питання для обговорення :

Відмінності між індивідуальною та колективною науковою діяльністю.

Принципи наукового пізнання: принцип детермінізму, принцип відповідності та принцип субсидіарності (доповнюваності).

Форми організації наукових знань (факт, положення, поняття)

Методи утворення наукових понять: логіка, аналіз-синтез, індукція-дедукція, формалізація, ідеалізація.

Форми організації наукових досліджень

Форми фінансування науково-дослідної діяльності

Практичні завдання:

Завдання 1. Відпрацювання практичної компоненти колективної наукової діяльності складання заявки на грант.

Мета виконання завдання:

– набути досвіду складання заявки на отримання гранту для фінансування наукового дослідження;

– набути досвіду виконувати наукову діяльність в колективі.

Допоміжний матеріал:

Вміння грамотно складати заявки на гранти нагадує мистецтво в тому сенсі, що цьому вмінню не можна навчити за допомогою деякого алгоритму, але йому можна і потрібно навчитися на практиці, шляхом багаторазового складання письмових звернень до грантодавця. Дещо полегшити роботу зі складання заявок можуть рекомендації фахівців, які мають позитивний досвід в цій справі. Рекомендації щодо упорядкування структури та змісту заявки на грант наведені в табл. 1.

Таблиця 1.

Принципи складання заявок на грант

Назва структурного розділу	Зміст структурного розділу заявки на грант
1. Титульний аркуш	– назва проекту; – організація-виконавець; – організація-заявник; – підтримуюча організація; – керівник проекту; – термін виконання проекту; – вартість проекту.
2. Анотація (Лаконічний опис сутності проєкта).	– хто буде виконувати проект; – кому і чому потрібен цей проект; – що вийде в результаті; – як буде виконуватися проект; – скільки буде потрібно грошей.
3. Введення (відомості про організацію-заявника).	– цілі і завдання організації; – історія розвитку організації; – фінансові ресурси організації; – досягнення організації; – результати попередніх проектів; – прецедент фінансової підтримки.
4. Постановка проблеми або обгрунтування потреб (опис того, чому виникла необхідність у виконанні проекту).	– точне формулювання проблеми; – вказівки, на що планується спрямувати отримані кошти.
5. Цілі і завдання проекту (опис підсумків виконання проекту, що піддаються перевірці).	– цілі проекту (найбільш загальні і неоцінені кількісно твердження про результати проекту);

Продовження табл.

	– завдання проекту (конкретні та ті, що підлягають виміру; можливі зміни ситуації в ході реалізації проекту)
6. Методи (опис заходів, які необхідно провести для вирішення намічених завдань).	– схема організації робіт з проекту; – календарний план; – обґрунтування вибору конкретних методів з можливих альтернатив
7. Оцінка та звітність	– як передбачається оцінити ступінь досягнення мети проекту; – як буде контролюватися процес виконання проекту; – хто буде проводити оцінку; – на чому ґрунтуються критерії успіху проекту; – в якій формі буде здійснюватися звіт про виконану роботу і витрачені кошти
8. Подальше фінансування (розділ необхідний, коли передбачається продовження робіт за проектом по завершенню терміну дії гранту).	– за рахунок яких ресурсів будуть розвиватись досягнення проекту
9. Бюджет (смета видатків)	– скільки грошей потрібно від грантодателя і на які статті витрат; – з яких джерел будуть отримані інші ресурси; – які роботи виконуються на безоплатній основі; – яку частку витрат складають податки, а яку – оплата праці

Завдання

1. Використовуючи допоміжний матеріал наведений в табл.1, сформуйте заявку на отримання гранту науково-дослідної роботи. Завдання виконується командою від 2 до 4 осіб.

2. Використовуючи Інтернет-ресурси, знайдіть потенційного грантодавця для обраної науково-дослідної роботи.

Завдання 2. Відпрацювання практичної компоненти методів систем-ого аналізу в наукових дослідженнях.

Мета виконання завдання:

– ознайомитись з роллю методів системного аналізу в наукових дослідженнях;

– набути досвіду використання методів морфологічного аналізу в науковій діяльності менеджерів;

– отримати навички проведення якісного і кількісного аналізу дерева рішень.

Допоміжний матеріал:

Розглянемо технологію реалізації методів морфологічного аналізу і дерева рішень на прикладі. Як приклад візьмемо проблеми слабкій мотивації персоналу на підприємстві, що знаходиться в умовах фінансової кризи. Для вирішення даної проблеми необхідно виконати наступні дії:

1. Спроектувати ефективну систему мотивації персоналу підприємства. На цьому кроці доцільно застосувати метод морфологічні аналізу.

2. Сформувати завдання, які потрібно вирішити для впровадження на підприємстві спроектованої системи мотивації. На цьому кроці доцільно побудувати дерево рішень і провести його кількісний аналіз.

Результати проведеного морфологічного аналізу наведені в табл. 2.

Таблиця 2

Варіанти системи мотивації персоналу

Параметри системи	Можливі значення параметрів	Число варіантів
Заохочення кращих співробітників	1. путівка на Кіпр; 2. надбавка до заробітної плати; 3. грамота	3
Премія	1. залежить виключно від результатів конкретного співробітника; 2. залежить від результатів роботи співробітника та його відділу; 3. залежить від результатів роботи співробітника та його відділу та підприємства в цілому	3
Покарання за порушення дисципліни та провалені доручення	1. нематеріальне; 2. матеріальне	2
Заохочення за впровадження інновацій	1. матеріальне; 2. грамота; 3. відсутні заохочення	3

Загальна кількість альтернативних варіантів системи мотивації дорівнює 3×3×2×3=54. Остаточний вибір найкращої альтернативи залежить від загальної стратегії підприємства. Так як підприємство внаслідок фінансової кризи знаходиться в режимі жорсткої економії, то найкращою альтернативою буде наступна:

– розмір премії залежить від результатів діяльності співробітника, відділу і всього підприємства;

– кращі співробітники заохочуються грамотами;

– грамота видається і для заохочення за впровадження інновацій;

– в той же час за порушення виробничої дисципліни співробітник несе матеріальне покарання у вигляді штрафу.

Дерево рішень, що об'єднує завдання, які потрібно вирішити в процесі організації спроектованої системи мотивації персоналу на підприємстві, представлено на рис. 2. Вихідні дані виділені курсивом, обчислені значення представлені в виносках. Як показав кількісний аналіз, заходи по організації системи мотивації персоналу на підприємстві вже виконані на 52%.

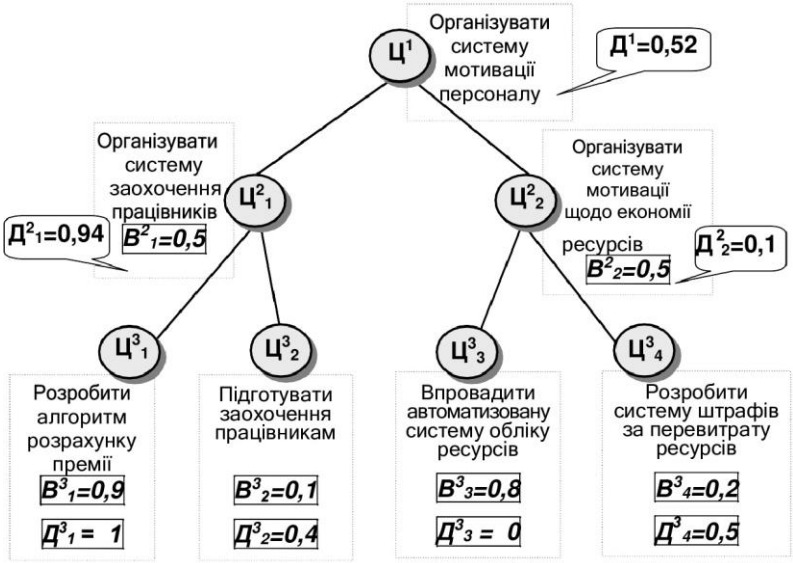

Рис. 2. Дерево рішень

Завдання

1. За допомогою методу морфологічного аналізу сформуйте альтернативні варіанти будь-якої економічної системи по темі своєї науково-дослідної роботи. Виберіть один з альтернативних варіантів системи в якості найкращого

2. Побудуйте дерево рішень по створенню економічної системи, спроектованої в результаті виконання завдання 1. Проведіть кількісний аналіз дерева рішень.

Семінарське заняття № 4, 5, 6.

Тема 3. Засоби та методи наукових досліджень: особливості використання

3.1. Засоби наукових досліджень

3.2. Теоретичні методи наукових досліджень

3.2. Емпіричні методи наукових досліджень

Питання для обговорення :

Матеріальні засоби пізнання спостереження, вимірювання, експерименту.

Інформаційні засоби пізнання.

Математичні засоби пізнання.

Логічні засоби пізнання.

Мовні засоби пізнання.

Методи роботи з поняттями

Загальнологічні методи дослідження (аналіз та синтез; дедукція і індукція; аналогія; абстрагування та узагальнення)

Метод моделювання

Методи теоретичного та емпіричного дослідження

Теоретичні методи наукових досліджень (методи-операції, методи-пізнавальні дії). Емпіричні методи наукових досліджень.

Практичні завдання

Завдання 1. Робота з поняттями в процесі наукового дослідження.

Мета виконання завдання:

– навчитися виявляти зміст ключових понять досліджуваної предметної області на основі аналізу літературних джерел.

Допоміжний матеріал:

Важливою складовою роботи з поняттями в процесі наукового дослідження є виявлення і уточнення змісту ключових понять досліджуваної предметної області. Виявлення сутності понять ведеться на основі аналізу праць вітчизняних і зарубіжних вчених. Як показує досвід, різні автори по-різному тлумачать зміст багатьох понять, що описують економічні та соціальні явища. У зв'язку з цим аналіз наукових праць на предмет виявлення сутності даного поняття повинен дати відповіді на наступні питання:

Які, на думку різних дослідників, істотні ознаки явища, можливого в понятті? Які поняття вважаються родовими по відношенню до аналізованого поняття? За якими ознаками, і на які групи класифікується розглядається поняття в різних наукових роботах?

Результати такого аналізу повинні бути скрупульозно записані з обов'язковим зазначенням посилань на літературні джерела.

Приклади оформлення результатів аналізу понять представлені в табл. 3.

Таблиця 3

Анализ поняття «корпоративна культура»

Родове поняття	Визначення	Посилання
Стиль поведінки	Особливий стиль поведінки, який культивується в корпорації і об'єднує або роз'єднує працівників в процесі досягнення цілей.	Афанасьєв М.В., Шемаєва Л.Г., Верлока В.С. Основи менеджменту. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2003. – 484 с.(С. 437)
Сукупність норм	Сукупність правил, звичаїв і стійкої практики в галузі корпоративного управління, яка не отримала нормативного закріплення в законодавстві і базується на загальному культурному рівні суспільства	Назарова Г. В. Організаційні структури управління корпораціями. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2004. – 420 с.(С. 292)
Клімат	Атмосфера або соціальний клімат організації	Мескон М. Х., Альберт М., Хедуори Ф. Основы менеджмента. – М.: Дело,1992. – 702 с. (С. 686)
	Психологічний клімат або система цінностей…	Шегда А. В. Основы менеджмента. – К.:Тов-во «Знания», КОО,1998. – 512 с. (С. 500)
	Своєрідний мікроклімат в організації, який допомагає персоналу продуктивно вирішувати задачі.	Кредісов А. І., Панченко Є. Г., Кредісов В. А. Менеджментдля керівників. – К.: Тов-во «Знання», КОО, 1999. –556 с. (С. 65)

Завдання

Виявити 5 ключових понять предметної області за темою своєї науково-дослідної роботи. На основі вивчення літературних джерел проведіть аналіз змісту виявлених понять. Для кожного поняття сформулюйте визначення, а також вкажіть родові і видові поняття.

Завдання 2. Відпрацювання практичної компоненти метод аналогії в бізнесі.

Мета виконання завдання:

– ознайомитись з можливостями застосування методу аналогії в сфері економіки і бізнесу.

Допоміжний матеріал:

Цікавим прикладом застосування методу аналогії в економіці є спортинг. Спортинг – це погляд на економіку і бізнес очима спорту. Це логіка спорту в бізнесі, використання досвіду спорту в економіці.

Проведемо аналіз життєздатності такої аналогії у відповідності до вивченими правилами. Для цього спочатку виявимо подібні ознаки порівнюваних об'єктів – спорту і бізнесу:

– і в бізнесі і в спорті основним «двигуном прогресу» є конкуренція;

– і в бізнесі і в спорті перемога приносить як моральне задоволення, так і грошовий виграш;

– і в бізнесі і в спорті є правила, є професіонали, які стежать за виконанням цих правил, і є гравці, які порушують ці правила;

– і в бізнесі і в спорті результат багато в чому залежить від злагодженості команди;

– і в бізнесі і в спорті оперують подібними термінами (команда, поле, гравець на ринку і т.д.).

Як принципових відмінностей між спортом та бізнесом можна назвати такі:

– якщо для спорту характерна висока нематеріальна мотивація в досягненні високих результатів, то в бізнесі превалює матеріальний критерій;

– якщо для спорту характерні жорсткі правила, що регулюють поведінку гравців, то в бізнесі далеко не всі сфери діяльності підлягають нормативному регулюванню (як сказав Білл Гейтс, «Бізнес – захоплююча гра, в якій максимум азарту поєднується з мінімумом правил»);

– якщо більшість видів спорту тільки опосередковано користується плодами науково-технічного прогресу, то розвиток бізнесу безпосередньо пов'язане з розвитком техніки і технології;

– якщо в більшості видів спорту експлуатуються фізичні здібності людини, то бізнес вимагає застосування інтелектуальних якостей.

Як видно з наведеного переліку подібностей і відмінностей, деякі елементи спортивної ідеології, принципи, прийоми та методики, що застосовуються в спорті, можуть бути привнесені в сферу бізнесу.

Завдання

1. Наведіть приклади застосування методу аналогії у сфері економіки та бізнесу.

2. Проаналізуйте доречність виведення за аналогією в наступній ситуації. Підприємство А підвищило ціну на свою продукцію і підприємство Б планує вступити за аналогією. При цьому підприємства А і Б подібні за своєю терміну функціонування, кількості працівників та віком директорів. Залишається додати, що підприємство А є хлібозаводом, а підприємство Б – фабрикою іграшок.

Завдання 3. Відпрацювання практичної компоненти медоду образно-знакових моделей в науковому дослідженні

Мета виконання завдання:

– набути навичок по створенню образно-знакових моделей економічних процесів.

Допоміжний матеріал:

Країна **А** витрачає на закупівлю продукції фіксовану частку **а** своїх грошових ресурсів **Sa**. Природно, гроші, витрачені жителями країни **А**, перетворюються у дохід держави **В (Rb)**. Цю залежність можна наочно представити за допомогою діаграми причинно-наслідкових зв'язків (ДПНЗ), елементами якої виступають фактори (причини), відгуки (наслідки) і зв'язки між ними, позначені стрілками (рис. 3). На ДПНЗ присутні також символи «+», що позначають позитивні зв'язки між елементами (при яких збільшення значень фактора призводить до зростання значень відгуку), і символи «-», що позначають негативні зв'язку (при яких збільшення значень фактора призводить до падіння значень відгуку).

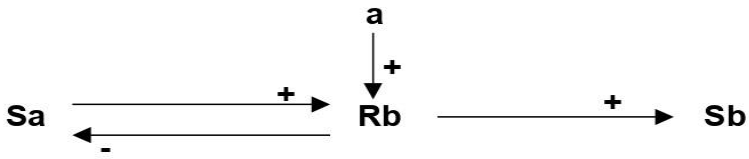

Рис. 3. Діаграма причинно-наслідкових зв'язків між доходами країни В і рівнем ресурсів країни А

Аналогічно, країна **В** витрачає на закупівлю продукції фіксовану частку **b** своїх грошових ресурсів **Sb.** Гроші, витрачені жителями країни **В**, перетворюються в дохід **Ra** країни **А** (рис. 4).

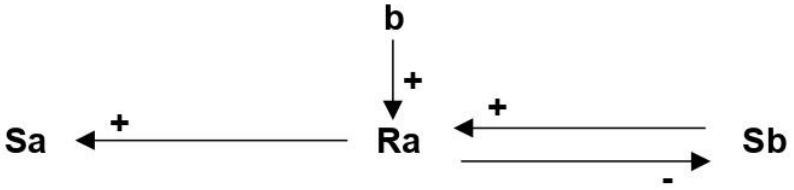

Рис. 4. Діаграма причинно-наслідкових зв'язків між доходами країни А і рівнем ресурсів країни В

Остаточний вигляд ДПНЗ, що описує взаємодію двох країн, представлений на рис. 5. Якщо зауважити, що змінні **Sa і Sb** відображають рівень ресурсів, а **Ra і Rb** - зміна цих рівнів, то далі можна побудувати ще одну образно-знакову модель системи двох країн, яка носить назву діаграми потоків.

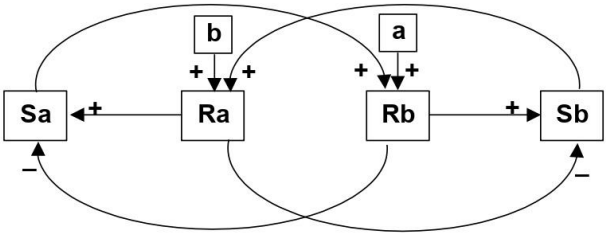

Рис. 5. ДПНЗ системи двох країн

Діаграма потоків (ДП) базується на аналогії між процесами ресурсного обміну і процесами циркуляції потоків води в сполучених посудинах. Якщо уявити країни А і В у вигляді резервуарів з ресурсами, то відповідна діаграма потоків матиме вигляд, представлений на рис. 6.

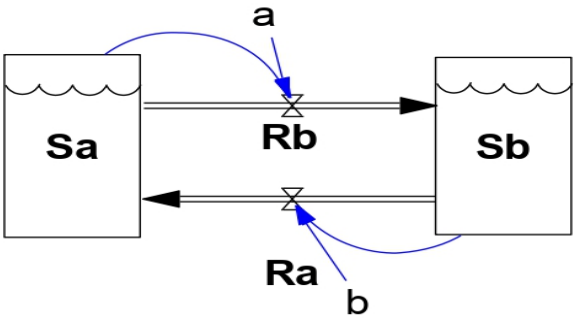

Рис. 6. Діаграма потоків системи двох країн

Розглянуті образно – знакові моделі ДПНЗ і ДП є п засобами візуалізації, що полегшують виявлення і осмислення закономірностей протікання досліджуваних процесів. Крім того, побудова ДПНЗ і ДП є першим етапом створення математичних імітаційних моделей.

Завдання

1. Дослідіть діяльність приватного підприємства «Літа», використовуючи методи образно-знакового і математичного моделювання:

а) побудуйте діаграму причинно-наслідкових зв’язків, що описує основні закономірності діяльності підприємства;

б) на основі побудованої діаграми сформуйте математичні співвідношення імітаційної моделі;

в) проведіть імітаційний експеримент.

Мета дослідження – визначити, яку частку коштів (Ді) потрібно направляти на розвиток підприємства «Літа», щоб максимізувати сумарні доходи власника (Сум) за період 5 років.

Опис діяльності ПП «Літа» Підприємство закуповує сировину і матеріали і виробляє товари народного споживання. Вартість випуску (В) становить 200% від вартості сировини і матеріалів (СМ). Вироблена продукція надходить в реалізацію. Виручка від реалізації (Р) розподіляється наступним чином: 20% виручки йде на податки (Н), 20% виручки – на зарплату персоналу (З).

Решта грошових ресурсів (ДРП) деяка частка Ді вкладається в розвиток виробництва, 10% – вилучається зі сфери виробництва і витрачається власником підприємства на особисте споживання (Д). Решту коштів становлять обсяг грошових ресурсів, призначених для підтримки виробничого циклу (Ц). Тобто вони знову спрямовуються на закупівлю сировини і матеріалів. Вихідний рівень таких ресурсів в початковий момент часу становить 10 000 у.о. Витрати на розвиток підприємства (І) дозволяють поліпшити якість продукції і, отже, збільшити вартість випуску. Одна гривня, вкладена в розвиток підприємства, дозволяє збільшити відношення вартості випуску до вартості сировини (О) на 0,01%.

2. Побудуйте діаграму причинно-наслідкових зв'язків, що описує процес виконання співробітником понаднормової роботи. Врахуйте вплив фактора втоми працівника. Крім цього врахуйте, що якщо робота виконана на недостатньому рівні якості, вона вважається браком і її доводиться переробляти (тобто фактично, робити двічі). У діаграмі причинно-наслідкових зв'язків використовуйте наступні змінні:

Робота – обсяг робіт, виконаний в поточному періоді часу.

Брак – обсяг браку в поточному періоді часу (тобто обсяг робіт, який потрібно буде переробити).

Частка браку – частка браку в роботі, виконаній в поточному періоді часу.

Втома – втома працівника в поточному періоді часу.

Норма – норма продуктивності праці, тобто обсяг робіт, який співробітник виконує в одиницю часу при відсутності втоми.

Виконано – вся виконана робота (тобто обсяг робіт виконаний з часу початку діяльності).

Залишок – решту обсягу робіт.

Завдання 4. Відпрацювання практичної компоненти застосування теорії розв'язку винахідницьких задач (ТРИЗ).

Мета виконання завдання:

– отримати навички застосування евристичних методів вирішення завдань;

– вивчити прийоми вирішення протиріч, розроблені в рамках Теорії розв'язку винахідницьких задач.

Допоміжний матеріал:

Розглянемо можливості застосування прийомів ТРИЗ для вирішення економічних проблем на прикладі.

Приклад. У підприємства А виникла проблема зелених міксерів: не був проданий жоден товар з нової партії міксерів отруйно-зеленого кольору. Було виявлено, що споживачам не сподобався дизайн міксера і його колір. Начальнику відділу маркетингу було доручено організувати компанію з продажу проблемного міксера з тим, щоб врятувати підприємство від збитків. Начальник відділу маркетингу глибоко задумався над проблемою і для активізації свого мислення вирішив використовувати прийоми вирішення протиріч ТРИЗ. В результаті застосування набору цих прийомів йому вдалося сформувати ряд заходів по продажу невдалого міксера. Так, прийом «Об'єднання» наштовхнув на наступну думку: продавати міксер в комплекті з іншим, «ходовим», товаром (тобто міксер на додачу). Прийом «Дроблення» дозволив сформувати таку альтернативу: розібрати міксер на запчастини і використовувати їх для ремонту інших міксерів. Застосування інших прийомів ТРИЗ привело до формування ще кількох заходів з продажу міксера:

– організувати розпис міксерів за індивідуальними замовленнями клієнтів за додаткову плату;

– перейменувати міксер: на цінниках писати «Кухонний агрегат підвищеної стильності» (люди зацікавляться);

– не рекламувати міксер, а приховувати всю інформацію про нього (люди зацікавляться і купуватимуть);

– почати акцію з метою введення моди на отруйно-зелений колір (споживачі ще до приходу в магазин будуть підготовлені до того, що «Отруйно-зелений – це модно», і тут вони бачать міксер відповідного кольору ...).

Завдання

Використовуючи прийоми Теорії розв'язку винахідницьких задач, сформуйте варіанти розв'язання суперечностей в будь-якої економічної системі по темі своєї науково-дослідної роботи.

Семінарське заняття № 7.

Тема 4. Структура наукового дослідження

4.1. Загальна структура наукового дослідження

4.2. Фаза проектування наукового дослідження

4.3. Технологічна фаза наукового дослідження

4.4. Рефлексивна фаза наукового дослідження

4.5. Візуалізація результатів наукового дослідження

Питання для обговорення :

Загальна структура наукового дослідження.

Три основні фази наукового дослідження: проектування дослідження; проведення дослідження; оцінку і самооцінку, рефлексію його результатів.

Фаза проектування наукового дослідження (концептуальна стадія, побудова гіпотези, конструювання, технологічна підготовка дослідження).

Технологічна фаза наукового дослідження (проведення дослідження та оформлення результатів).

Перевірка побудованої наукової гіпотези.

Рефлексивна фаза наукового дослідження: елементарна рефлексія; наукова рефлексія; філософська рефлексія.

Візуалізація результатів наукового дослідження

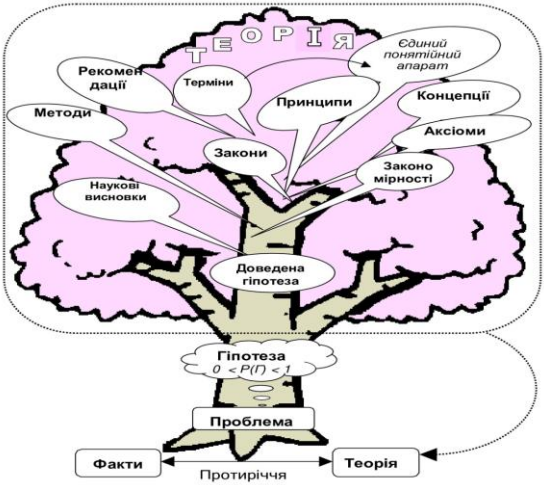

Практичні завдання

Завдання 1. Відпрацювання практичної компоненти формування гіпотези.

Мета виконання завдання:

– набути навичок щодо формування та обґрунтування наукових припущень.

Допоміжний матеріал:

Розглянемо види гіпноз на прикладах.

1. Приклад загальної описової гіпотези

Моделювання управління розвитком підприємств.

Гіпотеза. Обсяг створюваної на підприємствах доданої вартості (ДВ) знаходиться в статистичній залежності від структури розподілення доходів підприємства, і навпаки – структура доходів залежить від обсягу ДВ.

Обгрунтування. При заданому обсязі доходу від реалізації продукції параметри його розподілу на податки, зарплату і прибуток визначають величину ресурсів, що спрямовуються на розвиток підприємства, а отже, і

величину доданої вартості майбутнього періоду. З іншого боку, параметри розподілу доходів залежать від обсягу створюваної ДВ: починаючи з певного моменту збільшення ДВ призводить до збільшення частки прибутку в доходах підприємства.

Характеристика гіпотези. Дана гіпотеза є спільною і описової. Вона відповідає на питання: «В якому зв'язку перебувають показники А і Б?», Де А – обсяг доданої вартості підприємства, Б – структура розподілу доходів підприємства на податки, зарплату і прибуток. Представлена гіпотеза може бути використана при організації управління розвитком підприємств з метою регулювання темпів розвитку шляхом налаштування параметрів структури розподілу доходів. Перевірка гіпотези може бути здійснена за допомогою методів математичної статистики.

2. Приклад загальної пояснювальної гіпотези
Організація бухгалтерського обліку в Україні.

Гіпотеза. Більшість бухгалтерів на вітчизняних підприємствах є жінками, внаслідок того, що жінки більш терплячі і педантичні, а також не схильні до зміни місць роботи.

Обґрунтування. Такі властивості жінок, як терпіння і педантичність, а також відсутність схильності до зміни місць роботи призводять до того, що, з одного боку, самих жінок влаштовує копітка робота бухгалтера, а з іншого боку, такий стан речей влаштовує керівництво. Чоловік вважає за краще весь час «рости», він більше схильний до зміни роботи, в той час як жінка, добившись посади головного бухгалтера, може стати опорою керівнику на тривалий термін. Постійна зміна головного бухгалтера не піде на користь жодній організації.

Характеристика гіпотези. Дана гіпотеза є спільною і пояснювальною. Вона може бути використана в процесі управління кадрами підприємств, при організації навчання бухгалтерів, а також при розробці автоматизованого робочого місця бухгалтера. Перевірка сформульованої гіпотези може бути здійснена за допомогою методів анкетування і математичної статистики.

3. Приклад приватної гіпотези.
Облік взаємодії підприємств «Альфа»,
«Бета» і «Гамма» з споживачами продукції.

Гіпотеза. Обсяг реалізації продукції на підприємствах «Альфа», «Бета» і «Гамма» підвищитися, якщо виконувати стратифікацію (тобто угруповання) споживачів відповідно до етапів прийняття рішення з приводу покупки.

Обґрунтування. Обсяг реалізації продукції залежить від ефективності методів стимулювання покупців до покупки. Так як продукція підприємств

«Альфа», «Бета» і «Гамма» є достатньо дорогою, технічно складною і має виробниче призначення, то прийняття рішення про купівлю приймається споживачем не відразу, а за кілька етапів, що мають значну протяжність в часі. При цьому для споживачів, які перебувають на різних етапах прийняття рішення, ефективними є різні методи стимулювання. Як наслідок, облік споживачів в розрізі етапів прийняття рішень призведе до підвищення ефективності методів стимулювання, що в свою чергу призведе до збільшення обсягів реалізації продукції.

Характеристика гіпотези. Розглянута гіпотеза є описовою, так як вона відповідає на питання: «В якому зв'язку перебувають явища А і Б?», Де А – обсяг реалізації продукції підприємств «Альфа», «Бета» і «Гамма», Б – вид стратифікації споживачів. За іншою класифікацією дана гіпотеза є приватною, так як вона стосується групи підприємств «Альфа», «Бета» і «Гамма». У той же час ця гіпотеза може бути розгорнута до рівня загальної, якщо зауважити, що вона підходить для всіх підприємств, що реалізують пропродукцію виробничо-технічного призначення. Загальна гіпо теза звучатиме так: обсяг реалізації продукції на підприємствах, що випускають пропродукцію виробничо-технічного призначення, підвищиться, якщо виконувати стратифікацію споживачів відповідно до етапів прийняття рішень з приводу покупки.

4. Приклад одиничної гіпотези

Формування стратегії розвитку підприємства «Дельта».

Гіпотеза. Успішний розвиток підприємства «Дельта» протягом наступних 10 років буде гарантовано, якщо дане підприемство стане клієнтом бізнес-інкубатора.

Обґрунтування. Підприємство «Дельта» відноситься до малих підприємств, а згідно зі статистикою, з усієї кількості новостворених малих підприємств через 2–3 роки залишається тільки 20%. У той же час серед підприємств, що проходять через бізнес-інкубатор, пропорція зворотна: 80 відсотків виживають і стають добре розвинуті фірми, і лише 20% закриваються. Так як персонал підприємства «Дельта» володіє потужним інтелектуальним потенціалом, то можна припустити, що після виходу з бізнес-інкубатора дане підприємство буде успішно розвиватися самостійно.

Характеристика гіпотези. Розглянута гіпотеза є одиничною і описово-прогнозуючою, так як вона встановлює зв'язок між участю підприємства «Дельта» в бізнес-інкубаторі і результатами розвитку даного суб'єкта господарювання.

Завдання

1. Виберіть тему наукового дослідження і сформулюйте 2–3 робочі гіпотези про властивості, взаємозв'язки і причини явищ, що відносяться до відповідної предметної області.

2. Запропонуйте обґрунтування сформульованих гіпотез.
3. Визначте вид кожної гіпотези.
4. Опишіть призначення гіпотез (в яких сферах науки і практики може бути використана інформація про передбачувані закономірності).
5. Опишіть, яким чином може бути перевірена достовірність кожної сформульованої гіпотези.

Семінарське заняття № 8.

Тема 5. Підготовчий етап наукового дослідження

5.1. Вибір теми наукового дослідження.

5.2. Планування науково-дослідної роботи.

Питання для обговорення :

Вибір теми роботи: актуальність; новизна і перспективність;наявність теоретичної бази; відповідність між складністю теми та особистими можливостями дослідника успішно розкрити і дослідити дану тему; зв'язок теми з конкретними планами і програмами; можливість отримання від впровадження результатів дослідження значного технічного, економічного та соціального ефекту.

Формулювання назви наукового дослідження.

Визначення мети, завдань, предмета, об'єкта дослідження.

Складання плану наукової роботи.

Практичні завдання

Завдання 1. Формулювання теми, мети і завдань наукового дослідження.

Мета виконання завдання:

– отримати навички формулювання теми, мети і завдань наукового дослідження в їх логічному взаємозв'язку;

– навчитися описувати передбачувані наукові результати дослідницької роботи.

Допоміжний матеріал:

Як зразок формулювання теми, мети, завдань і результатів наукового дослідження пропонуємо взяти за приклад автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Завдання

1. Встановіть прикладні та наукові проблеми, які мають місце в рамках досліджуваної тематики. Обґрунтуйте актуальність теми.
2. Визначте об'єкт і предмет дослідження.
3. Сформулюйте мету дослідження.
4. Конкретизуйте назву теми дослідження.
5. Проведіть структуризацію і аналіз предметної області.

6. Перерахуйте передбачувані наукові результати.
7. Обґрунтуйте практичну значимість роботи, вкажіть можливі зацікавлені організації та особи.

Семінарське заняття № 9, 10.

Тема 6. Робота з науковою інформацією

6.1. Основні джерела наукової інформації.
6.2. Аналіз літературних джерел.
6.3. Вивчення та обробка даних в сфері менеджменту.

Питання для обговорення :

Поняття про наукову інформацію.

Джерела інформації та їх використання у науково-дослідницькій роботі.

Особливості інформаційного пошуку при проведенні наукового дослідження.

Плагіат та запозичення тексту, правила оформлення посилання на науковий текст.

Оформлення бібліографії.

Практичні завдання

Завдання 1. Науково-технічні ресурси.

Мета виконання завдання:

– відпрацювати навички пошуку науково-технічної інформації в мережі Інтернет.

Допоміжний матеріал:

Бібліотеки України

- Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського

http://www.nbuv.gov.ua/

- Національна Парламентська бібліотека України

http://www.nplu.kiev.ua

- Державна науково-технічна бібліотека України

http://www.gntb.n-t.org/

- Наукова библиотека Української Києво-Могилянської академії

http://www.ukma.kiev.ua/ukmalib/index.html

- Харківська державна наукова бібліотека ім. Короленко

http://korolenko.kharkov.com

Закордонні бібліотеки

- Library of Congress (Бібліотека Конгреса США)

http://www.loc.gov/

- National Archives and Records Administration (США)

http://www.archives.gov/index.html

- British Library (Британська Бібліотека)

http://portico.bl.uk/

Законодавство України

- Верховна Рада України

http://www.rada.kiev.ua

- Нормативні акти України

http://www.nau.kiev.ua

- Ліга: ЗАКОН

http://www.liga.kiev.ua

Завдання

Здійсніть пошук інформації по темі своєї науково-дослідної роботи в електронних каталогах бібліотек України та інших країн світу. На основі виконаної роботи складіть бібліографічний список літератури за тематикою дослідження.

Завдання 2. Аналіз наукових публікацій.

Мета виконання завдання:

– набути навичок аналізу наукових текстів;

– навчитися виявляти в науковій статті структурні елементи відповідної дослідницької роботи;

– набути навичок складання анотацій наукових публікацій;

– набути навичок складання бібліографії літературних джерел з досліджуваної тематики.

Допоміжний матеріал:

Розглянемо приклад структурування наукової статті.

Для прикладу беремо наукову публікацію у періодичних наукових виданнях, що включені до переліку фахових видань України із виділенням структурних елементів. Крім того, ми можемо виділити наступні елементи тексту, представлені в статті неявно:

- об'єкт наукового дослідження;
- проблема предметної області;
- наукова проблема;
- мета наукового дослідження;
- науковий результат.

Завдання

1. Проведіть структурний аналіз однієї з наукових статей, яка увійшла до складеного вами бібліографічного списку.
2. Складіть текст анотації наукової статті.

Семінарське заняття № 11.

Тема 7. Науковий текст: загальна характеристика та типова структура

7.1. Специфіка наукового тексту. Логіка роботи над науковим текстом

7.2. Структура наукового тексту

7.3. Загальні вимоги до оформлення наукового тексту

Питання для обговорення :

Специфіка наукового тексту.

Логіка роботи над науковим текстом

Структура наукового тексту (назва, зміст, анотація/резюме, вступ, опис проблеми, аналіз варіантів та обґрунтування власних наукових положень, опис проведеного дослідження й отриманих результатів, висновки та рекомендації, додатки, бібліографія).

Практичні завдання

Завдання 1. Відпрацювання практичної компоненти роботи з науковим текстом.

Мета виконання завдання:

- набути досвіду написання наукових текстів.

Допоміжний матеріал:

Вимоги до написання наукових тез доповідей конференцій наведені в додатку А

Загальні вимоги до оформлення наукового тексту

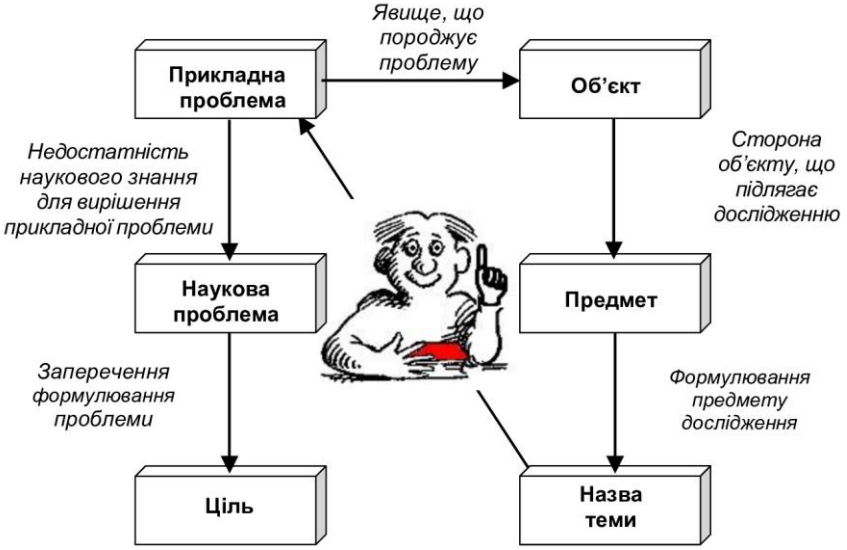

Завдання

1. Відповідно до вимог оформити тези доповідей на науково-практичну конференцію по темі своєї науково-дослідної роботи.

Семінарське заняття № 12, 13.

Тема 8. Особливості підготовки, оформлення і захисту наукових робіт

8.1. Особливості підготовки рефератів і доповідей.

8.2. Особливості підготовки і захисту кваліфікаційної роботи.

Питання для обговорення:

Основні ознаки наукової роботи.

Мова та стиль наукової роботи.

Визначення мети, завдань, об'єкта й предмета дослідження.

Вибір методів дослідження.

Опис процесу дослідження.

Формулювання висновків.

Кваліфікаційна робота магістра як самостійна науково-дослідницька робота (завдання, структура, вимоги та технологія підготовки, захист магістерської роботи)

Практичні завдання

Завдання 1. Відпрацювання практичної компоненти аналіз структурної адекватності кваліфікаційної роботи магістра.

Мета виконання завдання:

– навчитись проводити системний аналіз структурної адекватності кваліфікаційної роботи магістра.

Допоміжний матеріал:

Приклад таблиці відповідності наведено в Додатку Б

Аналіз структурної адекватності кваліфікаційної роботи дозволяє виявити невідповідності між завданнями, розділами, пунктами новизни, а також висновками. Наприклад, можуть бути виявлені невирішені завдання, зайві або, навпаки, відсутні розділи кваліфікаційної роботи і тощо.

Завдання

1. Складіть план передбачуваної кваліфікаційної роботи за тематикою вашого наукового дослідження. Сформулюйте завдання та очікувані результати дослідження.
2. Виконайте аналіз структурної адекватності передбачуваної кваліфікаційної роботи.

Семінарське заняття № 14.

Тема 9. Апробація та публікація результатів наукового дослідження

1. Основні формами апробації наукових досліджень
2. Експериментальне впровадження
3. Рівні впровадження результатів наукових досліджень
4. Стадії впровадження наукових досліджень у практику роботи підприємств.

Питання для обговорення :

Сутність та відмінності видів наукової продукції: виступ, доповідь, інформаційне повідомлення на семінарах, наукових, науково-практичних конференціях, наукова стаття.

Вимоги до рукописів наукових праць: структура, зміст, вимоги оформлення;

Визначення особливостей наукової мови;

Правила етикету цитування та посилань на використаний матеріал;

Практичні завдання

Завдання 1. Відпрацювання практичної компоненти підготовки презентації та написання наукової статті.

Мета виконання завдання:

– навчитись готувати матеріали презентації для виступу на науковій конференції;

– набути досвіду написання наукової статті.

Допоміжний матеріал:

Вимоги до написання наукових наукової статті наведені в додатку В

Завдання

1. До підготованих тез доповіді на наукову конференцію підготуйте презентацію, що ілюструє актуальність, мету, об'єкт, предмет і гіпотези вашої науково-дослідної роботи. При підготовці слайдів презентації необхідно врахувати закономірності сприйняття людиною зорової інформації.

2. Відповідно до вимог оформити наукову статтю по темі своєї науково-дослідної роботи.

Семінарське заняття № 15.
Тема 10. Академічна доброчесність.

1.10. Академічна доброчесність.

2.10. Правила цитування на інформаційне джерело

3.10. Система законодавства у сфері авторського права.

Питання для обговорення :

Принципи академічної доброчесності.

Плагіат.

Відкритий доступ до інформації.

Інформаційно-пошукові системи.

Поняття академічної доброчесності.

Рекомендації МОН України щодо впровадження забезпечення академічної доброчесності у ЗВО.

Академічна чесність у виконанні наукових досліджень.

Плагіат та його різновиди.

Відкритий доступ до інформації. Інформаційно-пошукові системи.

Види інформації, джерела інформації. Правила цитування на інформаційне джерело.

Інформаційна етика.

Авторське право та суміжні права.

Закон України «Про авторське право та суміжні права», Закон України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі», Закон України «Про інформацію», Закон України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів і фонограм».

Практичні завдання

Завдання 1. Робота з понятійним апаратом.

Мета виконання завдання:

– отримання теоретичних знань щодо принципів дотримання академічної доброчесності.

Завдання

Проаналізуйте елементи неправдивого авторства: плагіат, обман, фальсифікація оформивши результати в таблицю.

Завдання 2. Відпрацювання практичної компоненти перевірки текстів на плагіат.

– набути досвіду використання методів виявлення плагіату наукових текстів.

Допоміжний матеріал:

Положення про академічну доброчесність в ЧНУ ім. Петра Могили:

https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/Polozhennya_pro_akademichnu_dobrochesnist._Poryadok_perevirki_akademichnih_tekstiv_na_plagiat_.pdf

Завдання

Здійснити перевірку на плагіат власної наукової статті по темі науково-дослідної роботи.

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Перелік питань до заліку:

Тема 1. Наука і наукове мислення. Роль науки в сучасному світі.

1. Поняття науки та її функції.
2. Передумови виникнення та етапи розвитку науки.
3. Критерії науковості та етика науки.
4. Сучасна наука в світі та Україні її особливості.
5. Поняття наукової роботи здобувачів вищої освіти.
6. Організація наукової роботи у вищому навчальному.
7. Основні критерії науковості.
8. Поняття етики науковця.

Тема 2. Характеристики наукової діяльності. Форми організації наукових досліджень.

1. Особливості наукової діяльності.
2. Принципи наукового пізнання.
3. Принцип детермінізму.
4. Принцип відповідності.
5. Принцип субсидіарності.
6. Форми організації наукових досліджень.
7. Відмінності між індивідуальною та колективною науковою діяльністю.
8. Форми організації наукових знань (факт, положення, поняття).
9. Методи утворення наукових понять: логіка, аналіз-синтез, індукція-дедукція, формалізація, ідеалізація.
10. Форми фінансування науково-дослідної діяльності.

Тема 3. Засоби та методи наукових досліджень: особливості використання.

1. Засоби наукових досліджень.
2. Теоретичні методи наукових досліджень.
3. Емпіричні методи наукових досліджень.
4. Матеріальні засоби пізнання спостереження, вимірювання, експерименту.
5. Інформаційні засоби пізнання.
6. Математичні засоби пізнання.
7. Логічні засоби пізнання.
8. Мовні засоби пізнання.

9. Методи роботи з поняттями.
10. Загальнологічні методи дослідження (аналіз та синтез; дедукція і індукція; аналогія; абстрагування та узагальнення).
11. Метод моделювання.
12. Методи теоретичного та емпіричного дослідження.
13. Теоретичні методи наукових досліджень (методи-операції, методи-пізнавальні дії).
14. Емпіричні методи наукових досліджень.

Тема 4. Структура наукового дослідження.

1. Загальна структура наукового дослідження.
2. Фаза проектування наукового дослідження.
3. Технологічна фаза наукового дослідження.
4. Рефлексивна фаза наукового дослідження.
5. Візуалізація результатів наукового дослідження.
6. Три основні фази наукового дослідження: проектування дослідження; проведення дослідження; оцінку і самооцінку, рефлексію його результатів.

Тема 5. Підготовчий етап наукового дослідження.

1. Процес вибору теми наукового дослідження.
2. Планування науково-дослідної роботи.
3. Поняття актуальність, новизна і перспективність;
4. Можливість отримання від впровадження результатів дослідження значного технічного, економічного та соціального ефекту.
5. Формулювання назви наукового дослідження.
6. Визначення мети, завдань, предмета, об’єкта дослідження.
7. Складання плану наукової роботи.

Тема 6. Робота з науковою інформацією.

1. Основні джерела наукової інформації.
2. Аналіз літературних джерел.
3. Вивчення та обробка даних в сфері менеджменту.
4. Поняття про наукову інформацію.
5. Джерела інформації та їх використання у науково-дослідницькій роботі.
6. Особливості інформаційного пошуку при проведенні наукового дослідження.
7. Плагіат та запозичення тексту, правила оформлення посилання на науковий текст.
8. Порядок оформлення бібліографії.

Тема 7. Науковий текст: загальна характеристика та типова структура.

1. Специфіка наукового тексту. Логіка роботи над науковим текстом.
2. Структура наукового тексту.
3. Загальні вимоги до оформлення наукового тексту.
4. Основні правила оформлення цитат.
5. Правила оформляти посилання на джерела, які мають велику кількість сторінок.
6. Які вимоги до структури наукових статей, що входять до науко метричних баз.
7. Вимоги до наукової доповіді.
8. Вимоги до оформляти ілюстративного матеріалу (слайди), які супроводжують виступ доповідача.

Тема 8. Особливості підготовки, оформлення і захисту наукових робіт.

1. Основні ознаки наукової роботи.
2. Мова та стиль наукової роботи.
3. Визначення мети, завдань, об’єкта й предмета дослідження.
4. Вибір методів дослідження.
5. Опис процесу дослідження.
6. Формулювання висновків.
7. Кваліфікаційна робота магістра як самостійна науково-дослідницька робота (завдання, структура, вимоги та технологія підготовки, захист магістерської роботи).

Тема 9. Апробація та публікація результатів наукового дослідження.

1. Основні формами апробації наукових досліджень.
2. Експериментальне впровадження.
3. Рівні впровадження результатів наукових досліджень.
4. Стадії впровадження наукових досліджень у практику роботи підприємств.
5. Менеджмент і маркетинг наукових розробок.
6. Сутність та відмінності видів наукової продукції: виступ, доповідь, інформаційне повідомлення на семінарах, наукових, науково-практичних конференціях, наукова стаття.
7. Вимоги до рукописів наукових праць: структура, зміст, вимоги оформлення.
8. Визначення особливостей наукової мови.
9. Правила етикету цитування та посилань на використаний матеріал.

Тема 10. Академічна доброчесність.

1. Академічна доброчесність.

2. Правила цитування на інформаційне джерело.
3. Система законодавства у сфері авторського права.
4. Відкритий доступ до інформації.
5. Інформаційно-пошукові системи.
6. Рекомендації МОН України щодо впровадження забезпечення академічної доброчесності у ЗВО.
7. Академічна чесність у виконанні наукових досліджень.
8. Плагіат та його різновиди.
9. Інформаційна етика.
10. Авторське право та суміжні права.
11. Положення про академічну доброчесність в ЧНУ ім. Петра Могили.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Словесні: семінарське заняття (інформаційна, проблемна, з елементами бесіди, вирішення ситуаційних вправ), навчальна дискусія.

Наочні: спостереження, ілюстрування.

Практичні: вправи різних типів, ситуативне моделювання.

Репродуктивні: відтворення, бесіда.

Методи за логікою руху змісту навчального матеріалу: дедуктивні, індуктивні, конкретизація.

Методи стимулювання та мотивації навчання: дискусії (пізнавальні, навчальні), аналіз виробничих ситуацій, імітаційні вправи, рольове та ігрове моделювання.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Опитування.
Індивідуальні завдання.
Взаємоконтроль (взаємооцінювання).
Самоконтроль: рефлексія, самооцінювання, рецензування.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК СТУДЕНТІВ

Об'єктом оцінювання навчальних досягнень студентів є знання, уміння та навички, досвід творчої діяльності, емоційно-ціннісного ставлення до навколишньої дійсності.

Поточний контроль знань студентів протягом одного семестру включає оцінку за роботу на семінарських заняттях та самостійну роботу.

Проведення підсумкового контролю знань. Підсумковий контроль проводиться у формі усного заліку. Умовою допуску до підсумкового контролю знань є позитивні оцінки з поточного контролю знань. Оцінка знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою. Максимальну кількість балів, яку може отримати студент протягом семестру становить 70 балів. На залік максимальна кількість балів – 30 балів.

Заліковий білет складається з трьох теоретичних питань, за правильну відповідь на питання студент отримує по 10 балів.

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Відповіді на семінарських заняттях.	15
2	Виконання практичних завдань:	55:
	Тема 1	2
	Тема 2 (завдання 1, 2)	3, 3
	Тема 3 (завдання 1,2,3,4)	2, 3, 4, 3
	Тема 4	3
	Тема 5	3
	Тема 6(завдання 1, 2)	2, 3
	Тема 7	5
	Тема 8	3
	Тема 9 (завдання 1, 2)	2, 10
	Тема 10 (завдання 1, 2)	2, 1
3	Залік	30
	Всього	100

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики» ; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – Київ : Таксон, 2016. – 234 с.
2. Аналітична довідка за результатами дослідження практик академічної доброчесності у вищих навчальних закладах України / Міністерство освіти і науки України. – Київ, 2016. – 41 с.
3. База даних «Законодавство України». – URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17.
4. До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності : аналітична записка Міністерства освіти і науки України від 20.05.2020 № 1/ 9 263. – Київ, 2020. – 8 с.
5. Довідник з академічної доброчесності / уклад.: В. Г. Гур'янова, Л. Т. Ониксимова, Н. В. Поберій; за заг. ред. Т. О. Маринич. – Суми: Сумський державний університет, 2018. – 24 с.
6. Захист авторських прав від плагіату : монографія / за заг. ред. О. І.Харитонової; Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса : Юридична література, 2014. – 211 с.
7. Кислий В. М. Організація наукових досліджень. / Навч. посіб. Суми: Університетська книга. 2011. 224 с.
8. Кодекс академічної доброчесності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. – Київ, 2019. – 6 с.
9. Коротка інструкція користувача EndNote Basic. Пан Бібліотекар : Блоґ про бібліотечну справу та інформаційні технології. 2013. – URL: http://bit.ly/2Fervjy.
10. Назаровець С. Коротко про Mendeley. – Київ, 2015. –URL: http://bit.ly/2Hu4k5r.
11. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 №3792-XII (чинний, редакція від 14.10.2020).
12. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. – URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18.
13. Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір: постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 №1756(редакція від 30.12.2020).
14. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації: наказ Міністерства науки і освіти України від 12.01.2017 № 40.

15. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 No1700-VII / Верховна Рада України. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18.
16. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19.
17. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-19
18. Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності. – Київ, 2019. –24 с.
19. Тогочинський О. М., Дрижак В. В. Практикум з курсу: «Основи наукових досліджень». Навч.-метод. посіб. Чернігів: Академія ДПтС, 2019. 181 с.
20. Щодо забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти : Лист МОН № 1/9-565 від 26.10.17 року [Електронний документ]. –URL: http://bit.ly/2ocIDPD.

Інформаційні ресурси

Офіційний портал Верховної Ради України: www.rada.gov.ua.

Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України: http://mon.gov.ua/

Офіційний сайт Державної служби статистики України: www.ukrstat. gov.ua. Бібліотеки в Україні: http:// www. library. univ.kiev.ua/ukr/res/ resour.php3.

Болонська декларація // www.mon.gov.ua/education/higher/bolon.

Нормативно-правова база наукової діяльності у вищих навчальних закладах. Режим доступу:

http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/diyalnist/nauka/naukova-diyalnist-u-vishchikh- navchalnikh-akladakh/4688.

ДОДАТКИ

Додаток А

ЗАВДАННЯ	НАУКОВА НОВИЗНА	ВИСНОВКИ
1) розкрити економічний зміст, мету та форми процесу розвитку інтелектуального капіталу; 2) проаналізувати наукові підходи до теорії інтелектуального капіталу на аграрних підприємствах;	удосконалено: визначення економічного поняття «інтелектуальний капітал» як цілісного активного процесу вдосконалення знань, умінь та навичок, а також … (завд.1, 2)	Дослідження питання теоретико-методологічних підходів до визначення поняття «інтелектуальний капітал», дозволило виявити, що …. Теоретичні аспекти інтелектуального капіталу та інтелектуальної власності мають певні розрізненості… Доведена доцільність й теоретично обґрунтовано авторське визначення категорії «інтелектуальний капітал», під яким інтелектуальний капітал розглядається з точки зору як фактична та перспективна можливість використання підприємством своїх нематеріальних активів.
3) проаналізувати показники та розкрити особливості формування інтелектуального капіталу на підприємствах агропромислового комплексу;	удосконалено: структуру інтелектуального капіталу аграрного підприємства, склад якої формують внутрішнє середовище підприємства: людський капітал, а саме освіта, знання, вміння, навички, здоров'я, мотивація, професіоналізм і досвід працівників; технологічна складова, … (завд.1, 2, 3)	Доведено певну відмінність інтелектуального капіталу в агропромисловому комплексі від інтелектуального капіталу в інших галузях виробництва. Інтелектуальний капітал в АПК поєднує в собі менеджмент, виробництво продукції, науково-дослідницьку роботу, екологію та охорону навколишнього середовища, вміння розкриття творчого кадрового потенціалу серед усіх верств населення, механізації, автоматизації; ресурсо- та енергозберігаючі технології; біотехнології; спеціалізація та раціональна концентрація; прогресивні форми організації та оплати праці…
4) розробити практичні пропозиції щодо ефективного використання інтелектуального капіталу на підприємствах агропромислового комплексу;	удосконалено: організаційно-економічну структуру ефективного управління інтелектуальним капіталом агропромислового підприємства, яка базується на … (завд.4)	Встановлено, що ефективність використання інтелектуального капіталу на підприємствах агропромислового комплексу вимагає структуру, яка б визначала сталі зв'язки і відносини всередині нього, а також основні напрями управлінських впливів, що забезпечувало б цілісність механізму і його тотожність самому собі ...

Додаток Б

ВИМОГИ НАПИСАННЯ ТЕЗ

1. Тези надаються:

- однією з двох мов – **українською**, **англійською**;
- у форматі ***.doc** (чи ***.docx**);

2. Обсяг тез до 2-х сторінок формату А4, шрифт 12, інтервал 1,5; обов'язково має містити УДК, ПІБ, установу, місто, країну, назву доповіді

3. У матеріалах необхідно дотримуватись термінології, прийнятої державним стандартом; використовуючи новий термін або абревіатуру, слід розшифрувати та пояснити їх.

4. **Формули, рисунки, таблиці, розділи** повинні мати просту арабську наскрізну нумерацію. Не слід нумерувати розділи та формули, якщо на них немає посилання в тексті. При посиланні на формулу, рисунок, таблицю або літературне джерело, використовуйте наступні позначення відповідно: (1), рис. 1, табл. 1, [1].

5. **Формули** і **позначення** Формули та позначення набирати у редакторі формул MathType, як окремий об'єкт розмірами: змінна – 14 пт, великий індекс – 10 пт, малий індекс – 8 пт, великий символ – 18 пт, малий символ – 14 пт; кирилиця, грецька та цифри – прямі, латиниця – курсив. Не допускається використання формул у вигляді зображень. Великі формули повинні бути розбиті на декілька рядків..

6. Нумерацію **таблиці** слід вирівняти по правому краю. Таблиці можуть мати заголовок, розміщений над таблицею. Всі **зображення** в документі повинні бути з якістю, достатньою для друку (товщина ліній не менше 1,2 пт, написи шрифтом не менше 12 пт). Кожний **рисунок** повинен бути підписаний знизу (Times New Roman, 12 пт, в центрі).

7. До друку приймаються тези, які містять результати власного дослідження та не мають логічних, стилістичних і друкарських помилок. За зміст тексту тез та наявність помилок несуть відповідальність автори.

Додаток В

ВИМОГИ НАПИСАННЯ СТАТЕЙ

1. Статті подаються в електронному та роздрукованому варіантах (1 примірник) у форматі **MS Word 97-2003 (doc) або (rtf)**.

2. Приймаються до розгляду статті українською або англійською мовами (обсягом 10-20 сторінок тексту, роздрукованого на папері формату А4 **через 1,5 інтервал, кеглем 14, шрифтом Times New Roman; поля з усіх сторін – 20 мм)**.

3. Структура статті **(1,5 інтервал):**

рядок 1 – УДК (вирівнювання по лівому краю);

рядок 2 – прізвище та ініціали автора (співавторів);

рядок 3 – посада та місце роботи (повна назва кафедри або іншого структурного підрозділу, без абревіатур), кожен співавтор з нового рядка, вирівнювання по правому краю;

рядок 4 – назва статті (вирівнювання по центру, напівжирний шрифт, великі літери),

рядок 5 – текст статті із зазначенням необхідних елементів (згідно пункту 4 даних вимог). Текст статті закінчується висновками з проведеного дослідження та використаною літературою.

4. Наукові статті, що подаються до друку, повинні містити такі необхідні елементи з їх зазначенням:

Постановка проблеми, де обґрунтовується актуальність теми (висвітлюються існуючі проблеми з напряму дослідження в масштабах країни, галузі, підприємств, визначені напрями державної політики у їх вирішенні, їх зв'язок із поставленими науковими чи практичними завданнями).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, де вказуються основні вітчизняні та зарубіжні вчені-дослідники, які займаються визначеною проблематикою, подається аналіз останніх результатів їх досліджень і публікацій, а також обов'язково висвітлюються невирішені частини загальної проблеми, яким присвячена стаття.

Постановка завдання, де формулюється мета і завдання, об'єкт та предмет дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження, де висвітлюються теоретичні та практичні аспекти отриманих результатів дослідження.

Висновки та подальші дослідження, де подаються розгорнуті конкретні висновки (по пунктах) за результатами дослідження та перспективи подальших розробок у цьому напрямку.

Література (не менше 8-ми джерел) розміщується після статті у порядку згадування або у алфавітному порядку, друкується через 1,5 інтервалу, кеглем 14, шрифтом Times New Roman і оформляється у

відповідності до наказу **ВАК № 63 від 26.01.2008 р.** та встановленими вимогами міждержавного стандарту **ДСТУ ГОСТ 7.1:2006**.

5. Посилання на літературу в тексті слід давати в квадратних дужках, наприклад, [2, с. 25; 5, с. 33–38], в яких перша цифра вказує порядковий номер джерела в списку літератури, а друга – відповідну сторінку в цьому джерелі; одне джерело (без сторінок) відокремлюється від іншого крапкою з комою [3; 4; 6; 8; 12; 15].

Окрім того, обов'язково подається **список літератури англійською мовою** (***вимоги, що стосуються реферату та списку літератури англійською мовою, продиктовані обов'язковими вимогами світових реферативних баз даних***).

6. Після літератури подається **анотація**

Анотація дублюється російською та англійською мовами (переклад достовірний, а не машинний) *(при наявності проблем з достовірністю перекладу, редакція може допомогти у їх вирішенні)*

7. Вимоги до структури та оформлення матеріалів:

– всі структурні розділи по тексту мають бути виділені жирним шрифтом;

– всі статистичні дані мають бути підкріплені посиланнями на джерела;

– всі цитати мають закінчуватися посиланнями на джерела;

– якщо в огляді літератури або далі по тексту Ви посилаєтесь на прізвище вченого – його публікація має бути у загальному списку літератури;

– вторинне цитування не дозволяється;

– виклад основного матеріалу дослідження закінчувати текстом, а не таблицею чи рисунком.

8. Кількість табличного матеріалу та ілюстрацій повинна бути доречною. Цифровий матеріал подається у таблиці, що має порядковий номер, вирівнювання по правому краю (наприклад, Таблиця 1) і назву (друкується над таблицею посередині напівжирним шрифтом, наприклад, **Кількість малих підприємств в Україні**). Текст таблиці подається **шрифтом Times New Roman, кегль 12, інтервал 1**). Рисунок повинен бути єдиним графічним об'єктом (тобто згрупованим). Після таблиць та рисунків – зазначити **джерело** ([ ]; розробка автора; складено автором на основі [ ] тощо). Для рисунків, зроблених в програмі Excel, потрібно додатково до статті відправити файл Excel (2003). Ілюстрації також потрібно нумерувати і вони повинні мати назви, які вказуються поза згрупованим графічним об'єктом, (наприклад, **Рис. 1. Динаміка рівня заробітної плати в Україні**). Ілюстративний матеріал обов'язково повинен бути контрастним чорно-білим. Формат таблиць та рисунків лише книжний. Формули (з стандартною нумерацією) виконуються в редакторі

Microsoft Equation. Підписи рисунків та формул повинні бути доступні для редагування. **Усі графічні об'єкти не повинні бути сканованими**.

9. У статті не повинно бути переносу слів та використання макросів. При наборі слід вимкнути автоматичний «м'який» перенос (заборонені «примусові» переноси – за допомогою дефісу). Абзаци позначати тільки клавішею «Enter», не застосовувати пробіли або табуляцію (клавіша «Tab»). Не допускається використовувати ущільнений або розріджений шрифт. Назва файлу має відповідати прізвищу автора (наприклад: **Петренко.doc, Петренко.rtf**).

Навчальне видання

Любов Сергіївна
ДРАНУС

Олександра Юріївна
СТОЯН

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
з дисципліни
МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
для студентів спеціальності 073 Менеджмент

Методичні рекомендації

Випуск 356

Технічний редактор, комп'ютерна верстка *Н. Кардаш.*
Друк *С. Волинець*. Фальцювально-палітурні роботи *О. Мішалкіна.*

Підп. до друку 15.09.2021.
Формат 60x84$^{1}/_{16}$. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 2,79. Обл.-вид. арк. 1,73.
Тираж 5 пр. Зам. № 6371.

Видавець і виготовлювач: ЧНУ ім. Петра Могили.
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50–03–32, 8 (0512) 76–55–81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2018.